

הרב הראשי עיה"ק אלעד מרדכי מלכא שליט"א
נשיא וראש מוסדות "אור המלך"

מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי, ודרכי המלך על המועדים ועוד
 רשת מעונות, ורשת גנים, ת"ת פרי תואר, ובית יעקב פרי תואר, תיכון בית יעקב החדש, ת"ת מאור ישראל,
 ישיבה קטנה ארחות יהודה, ביהמ"ד גבוה לרבנים ודיינים "לקח טוב" קופת "מפעל החסד" אלעד
 Chief Rabbi of Elad, Israel MORDECHAI MALKA, Founder & President of Institutions "Or Hamelech"

עיר התורה שקרובה אליך

המלך

פרשת נח

אדר

עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו:

בראשית פ"ו (יא) ותשונות הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ זומם: (יב) וירא אלהים את־הארץ והנה נשונתה כִּי־השוזת כל־בשר את־דרכו על־הארץ: (יג) ויאמר אלהים לֵנֹז קֵץ כָּל־בָּשָׂר בָּא לִפְנֵי כִּי־מָלְאָה הָאָרֶץ זִמְסִם מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מִשְׁוֹזְתָם אֶת־הָאָרֶץ:
 גזל מקטרג בראש:

והנה שחיתות הוא ענין העריות אשר קלקלו עד כדי כך שגם הבעלי חיים והארץ השחיתה דרכה, ובנוסף לכך מלאה הארץ חמס שהוא הגזל. ומ"מ כתב רש"י קץ כל בשר וכו' לא נחתם גזר דינם אלא בעון הגזל.

שאלות:

א { וראיתי ב"מעינה של תורה" בשם מלא העומר לרבנו הגאון רבי אריה לב צינץ זצ"ל שהקשה מדוע נחתם גזר דינם דוקא בעון הגזל מאחר ומבואר שיש עון העריות והשחיתות ובפרט שנראה שהוא עיקר עוונם?
ב { עוד יש לשאול על דברי הנביא בירמיה פ' יז' פסוק יג עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו. והיינו שאם העושר אינו כדין ממילא העונש בה בגופו ולכן בחצי ימיו יעזבנו כעונש. מדוע העונש של העושה עושר שלא ביושר למות בקיצור שנים?

טעות אנושית:

כאשר נתבונן במציאות הקיימת בעולם נראה כי בני אדם מחפשים כל דרך כיצד להעשיר ולכן מצוי שאדם מורה היתר לעצמו ללכת בדרכים עקלקלות ולעשות עסקים מפוקפקים להשיג את מטרתו למרות שאם ח"ו יתפס יהיה חילול השם או על כל פנים יש בזה איסור והכל מתוך הנחה שחיד קודמים ובעזרת השם לא יחשפו מעשיו ולא יתפס בקלקלתו, ולצערנו המציאות טופחת על פניהם של רבים וטובים שנופלים ברשת יצרם ולבסוף מתגלה קלונם ברבים ומאבדים עשרת מונים ממה שהרויחו, זאת ועוד הדבר משריש בקרבו כפירה כאילו הקב"ה זקוק למעשים שאינם הגונים בכדי להמציא לו את פרנסתו ויותר מכך בוטח שיצליח בעזרת השם דבר והיפוכו, כי אם מאמין צריך שכל מעשיו יהיו ביושר ויבטח בקב"ה שהוא הזן ומפרנס לכל, ואם אינו בוטח כיצד אינו חושש לתפיסתו, ובפרט שכל ממון שמשג שלא ביושר הוא שמור לבעליו לרעתו ועונשו גדול יותר כאשר נבאר. והמציאות לצערנו בימינו כמה נתפסים בקלקלתם ומבלים את ימיהם אחרי סורג.

אדם נענש בממונו בתחילה:

והנה מבואר בחז"ל פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא יז - ויהי בחצי הלילה. ר' הונא ור' יהושע בר אבין וחתניה דר' לוי בשם ר' לוי, **אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחילה**, וכו' ואף בנגעים הבאים על אדם כן, בתחילה הוא מתחיל בביתו **אם חזר בו טעונים חליצה** וחלצו את האבנים (ויקרא י"ד מ'), **אם לא חזר בו טעונים נתיצה** ונתץ את הבית (ויקרא י"ד-מ"ה), **ואח"כ הוא מתחיל בבגדיו אם חזר בו טעונים קריעה** וקרע אותו מן הבגד או מן העור וגוי' (ויקרא י"ג-נ"ו), **ואם לא חזר בו טעונים שריפה** ושרף את הבגד (ויקרא י"ג-נ"ב), **ואח"כ הוא מתחיל בגופו אם חזר בו ובא אשר לו הבית (ויקרא י"ד-ל"ה), ואם לאו בדד ישב וגוי' (ויקרא י"ג-מ"ו). ובמצרים כן, בתחילה נגעה מדת הדין בממונם** ויד את גפנם ותאינתם (תהלים ק"ה ל"ג) ויסגר לבד בעירם (תהלים ע"ח-מ"ח) **ואח"כ ויד כל בכור במצרים (תהלים ע"ח-נ"א).**

עושר שאינו כשר:

ומבאר הרה"ג אלחנן וסרמן בקובץ מאמרים אות י מה הגדר עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו ירמיה י"ז י"א, **ולא במשפט** משמע לא במשפטי התורה, גזל, ריבית, אונאה, השגת גבול וכו' נוסף על כך כסף שבא מחלול שבת ויו"ט, בגלל בטול תורה, כסף כזה מן ההכרח שיהיה כלה, ועוד למעלה מזה אפילו מעורב בו כסף כשר בא זה ואבד זה, **ולא במשפט** משמע גם אם אין נודבים למטרות שחייבים להתנדב צדקה, גמ"ח, החזקת תורה, הכסף שאדם כזה מחזיק בידו הוא ולא במשפט.

הביאור מדוע גזל מקטרג בראש:

ולפי יסוד זה תירץ מלא העומר שהנהגת הקב"ה היא כאשר מעניש אדם לעוררו בתשובה בתחילה מענישו בממונו ואם אינו שב מענישו בגופו, אך כל זה דווקא כאשר הממון הוא ממנו כדין בזה הוא ששייך להענישו בממונו תחילה ואח"כ בגופו, אבל כאשר הממון אינו ממנו הרי שהקב"ה מענישו ישר בגופו, והיינו שמבואר בדור המבול שבאמת עיקר עונשם הוא על השחיתם בעריות ובפרט שעונש המבול הוא מידה כנגד מידה. ומבואר בחז"ל שנענשו במים מפני שהם קלקלו בעריות, אלא שמין הראוי להענישם תחילה בממונם ואח"כ בגופם, אך כיון שאין הממון שלהם עפ"י הדין כי מלאה הארץ חמס ממילא נחתם גזר דינם להענישם בגופם. ובזה פירש הפסוק **בירמיה פ' יז' פסוק יג עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו**. והיינו שאם העושר אינו כדין ממילא העונש בה ישר על גופו ולכן בחצי ימיו יעזבנו. ומדור המבול נלמד שלא רק בגזל גמור הדבר

הרב הראשי עיה"ק אלעד מרדכי מלכא שליט"א
נשיא וראש מוסדות "אור המלך"

מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי, ודרכי המלך על המועדים ועוד
 רשת מעונות, ורשת גנים, ת"ת פרי תואר, ובית יעקב פרי תואר, תיכון בית יעקב החדש, ת"ת מאור ישראל,
 ישיבה קטנה ארחות יהודה, ביהמ"ד גבוה לרבנים ודיינים "לקח טוב" קופת "מפעל החסד" אלעד
 Chief Rabbi of Elad, Israel MORDECHAI MALKA, Founder & President of Institutions "Or Hamelech"

עיר התורה שקרובה אליך

מדובר אלא אפילו שהם התחכמו לגזול באופן שלא יתחייבו על פי ההלכה והיו לוקחים פחות משווה פרוטה בכל זאת נענשו בגופם, שאמנם אין חיובי השבה כיון שלא כדאי לתבוע ממון זה, מכל מקום היות ואין זה ממונם נענשו בגופם, ק"ו כאשר הדבר נעשה באיסור גמור שגורם נזק לנפשו ומפסיד כל מטרותיו.

דברי מרן החיד"א בנגעי צרעת:

וכתב מרן החיד"א בספרו פני דוד ויקרא פרק ג ה) לבאר על פי יסוד הנ"ל וז"ל זאת תורת נגע צרעת בגד הצמר וכו' לטהרו או לטמאו. אפשר במשז"ל אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, **לכן מראש כנגע נראה בביתו** ואם ישוב מחטאתו הנה מה טוב, **ואם לאו עוד ישוב ויראה נגע בבגדיו** ואם יפקח עיניו להיכנע ולתקן אשר עותו מן השמים יקרבוהו, **ואם עוד טומאתו בו הנה נגע זה אל עצמו ואל בשרו**, וז"ש זאת תורת נגע צרעת בגד וכו' לטהרו לאדם אם ישוב מדרכו הרעה ויתעורר מנגעי בתים או בגדים ישוב אל ה' וירחמהו וישאר הוא טהור מבית ומחוץ וזהו לטהרו דנגעי בתים או בגדים הם סיבה לטהרת נפשו וגופו. או לטמאו דאם לא שב יבואו בגופו לטמאו בעצמו:

אין הקדוש ברוך הוא נפרע מן האומה עד שנפרע מאלהיה תחילה:

וכתב בעל פנים יפות בפרשת עקב הטעם שנענש בממונו: הנה הכתוב אומר דברים פ"ח (יט) וְהָיָה אִם-שָׁלַח תִּשְׁפַח אֶת-יְקוֹקֶיךָ אֶלְהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרַי אֶלְהֵים אֲחֵרִים וְעַבַדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הַעֲדַתִּי בְּכֶם הַיּוֹם כִּי אֲבַד תֵּאבְדוּן: והקשה מדוע נאמר בלשון כפולה אבוד תאבדו? ומבאר בהקדם מה שאחז"ל [ויק"ר יז, א] שאין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה שבתחילה מענישו בממונו וכבודו, ואם עודנו מחזיק בטומאתו מענישו בגופו, עוד אמרו חז"ל שהמתגאה בעושרו הוא כעובד ע"ז עובד את ממונו וכבודו, ובזה יובן מדוע נענש בתחילה בממונו, אמרו חז"ל [מכילתא בשלח טו-א] אין הקדוש ברוך הוא נפרע מן האומה עד שנפרע מאלהיה תחילה, וכיון שרודף אחר הכבוד והממון אפילו שלא ביושר לכן נעשה הכבוד והממון כע"ז שלו, לכך השם יתברך נפרע מע"ז שלו תחלה ממנו וכבודו ואח"כ נפרע מגופו, והיינו דכתיב כי אבוד תאבדו שבתחילה מאבד את הממון והכבוד ואח"כ נאבד הוא עצמו, וכן כתב לקמן בפסוק והיה אם שמוע תשמעו שבתחילה ועצר את השמים וגו' ואח"כ ואבדתם מהרה, והיינו דכתיב כגוים אשר ה' מאביד מפניכם, פירוש שדן הקדוש ברוך הוא את השרים שלהם תחלה ואח"כ האומות עצמן:

מדוע החושד בכשרים לוקה בגופו:

וכתב החתם סופר במסכת שבת דף צז ע"א החושד בכשרים לוקה בגופו פי' משא"כ בשארי עבירות אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה אלא בממונו היות והקב"ה דן אותו לכף זכות ולכן מענישו בממונו כדי שישאר וישאר לו גופו. אך החושד בכשרים ואינו דן לכף זכות נענש ישר בגופו, היות ואסור לפגוע בממונו כדי שישאר לבניו אחריו, דקיי"ל אפילו ממון מסור אסור לאבדו ביד דילמא נפקא מיני' בנין דמעלי, עיין סוף ב"ק, ובש"ע ח"מ סי' שפ"ח סעיף י"ג:

רעים בגופם וחטאים בממונם:

ועפ"י **כתב בספר נשמת אדם** לבאר דברי רש"י על הפסוק **בפרשת וירא פרק י"ג פסוק יג**: ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד: **ופרש"י** רעים בגופם וחטאים בממונם. לפי דברי רש"י יש לתרץ מה שלכאורה יש להקשות והרי אמרו חכמינו **במדרש ויקרא רבה יז ד** אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחילה ואיך החריב את סדום עם כל האוכלוסיא שיש בה ולא נפרע מממונם והיו קיימים בגופם? על כן אומר רש"י רעים בגופם וחטאים בממונם שהממון שלהם אינו של היתר ואינו נקרא ממונם וכביכול אין להשם יתברך מהיכן להיפרע מהם אלא רק בגופם.

מדרש חז"ל על השקר והפחת:

ואפשר להוסיף **המדרש בילקוט שמעוני כאן סי' ז** בשם מדרש "שוחר טוב". דכאשר הכניס נח לתיבה כל החיות והבהמות בה השקר ורצה להיכנס לתיבה, אמר לו נוח שאינו מכניסו כיון שאין לו בן זוג, והלך השקר לחפש בן זוג ופגש הפחת {שהוא תכונתו להזיק ולהרוס} וביקשו להזדווג עימו, הפחת אמר לו ומה יקבל בתמורה, הבטיח לו השקר שאת כל הרווחים שיעשה יתן לפחת, והסכימו והלכו יחד לתיבה כשיצאו השקר הצליח להרויח בעסקים וכל רווח היה נותן לפחת, והפחת היה הורסו ומזיקו כטבעו ורצונו, לאחר זמן השקר בא ושאל היכן כל רווחיו, וענה לו הפחת הרי זהו ההסכם ביננו, ולא היה לשקר פתחון פה. והיינו שאמר הכתוב בתהלים אומר הרה ועמל ילד שקר וכו' עיי"ש. עכ"פ ממדרש זה מתבאר שהשקר יש לו הסכם שכל הרווח שנעשה בשקר הולך לפחת ואי אפשר לעשות רווחים בשקר כיון שהכל הולך לטמיון, ולכן ממון שבא על ידי גזל ושקר אין שייך שיציל אותו, ולא רק רווחים של ממון אלא כל דבר שאינו נעשה על אדני התורה והאמת, הרי אינו מסיג את המטרה אלא אדרבא ההיפך.

הרב הראשי עיה"ק אלעד מרדכי מלכא שליט"א
נשיא וראש מוסדות "אור המלך"

מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי, ודרכי המלך על המועדים ועוד
 רשת מעונות, ורשת גנים, ת"ת פרי תואר, ובית יעקב פרי תואר, תיכון בית יעקב החדש, ת"ת מאור ישראל,
 ישיבה קטנה ארחות יהודה, ביהמ"ד גבוה לרבנים ודיינים "לקח טוב" קופת "מפעל החסד" אלעד
 Chief Rabbi of Elad, Israel MORDECHAI MALKA, Founder & President of Institutions "Or Hamelech"

עיר התורה שקרובה אליך

חם סירס אביו להרויח והפסיד:

וכן מתבאר בפי השבוע חם סירס את נח מפני שרצה שלא יולד בן רביעי ויהיו ארבעה יורשים אלא שלשה, ואמר אם קין והבל שהיו שנים הרגו אחד את השני בשביל ירושה ק"ו שלשה וכיצד יוסיף רביעי, ולבסוף השיג קללה נמרצת לדורי דורות בגלל שחשב להרויח שלא ביושר.

מעשה שהיה בעוון גזל:

מעשה שהיה ריננו אנשים אחרי אחד מתקיפי ראדומסק עשיר שבעשירים הגוזל את הרבים וחומס בכוח המלכות כספי עניים הזקוקים לו, כשמת עליו תינוקו נכנס לרבי שלמה בעל תפארת שלמה מלא טרוניה על מעשי הקב"ה על כי חטף ממנו ילד נחמד שלא טעם טעם חטא, השיבו רבי שלמה שנינו בעוון גזל מתים ילדים קטנים, סירב הלה לקבל את הדין טען הלא שנינו אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחילה ואילו אצלי לא נפגע ממוני כלל, החזיר לו רבי שלמה כנראה כספך אינו שלך אלא של אחרים לכן פגע בעל הרחמים בילדך.

מעשה עם שלמה המלך:

אמרו רבותינו ז"ל בא אדם אחד אל שלמה המלך וביקשו שילמדנו שיחת עופות החכם מכל אדם השיב שלא כדאי לו לדעת ומשהתעקש לימדו שלמה את שיחתם של העופות, והנה בלכתו בשדה שומע האיש שני עופות המודיעים זה לזה שבשבוע הבא ימות עדר כבשיו, חזר האיש במרוצה לביתו ומכר מיד את כל העדר קודם שתבוא הרעה אל ביתו, ואכן כעבור ימים אחדים מתו כל הכבשים אצל הקונה. עברו כמה ימים והנה שומע את העופות האומרים שבעוד זמן קצר תהיה שריפה בביתו, מיד מכר את ביתו וניצל לכאורה מן ההפסד הגדול, והנה בשבוע השלישי שמע מהם בשורה רעה מאד בעוד כמה ימים יאסף איש פלוני אל עמיו והכוונה היתה אליו. בא האיש בבהלה אל שלמה המלך וסיפר לו את מה ששמע, השיב לו שלמה הרי אמרתי לך שלא טוב לך לדעת שיחת העופות אם לא היית שומע את השיחות הקודמות והיית מפסיד את העדר והבית תוך קבלת דין שמים באהבה והיית שב בתשובה על מעשיך היו אלה כפרה על נפשך, אבל עתה שהאזנת לשיחות והצלת את ממונך מבלי לתקן את נפשך אין לך ברירה אלא לעזוב את העולם.

רכוש המגיע לאדם מקבלו:

מסופר ב"נפלאים מעשיך" של הבן איש חי, ח"ג סיפור לח עמוד קצ"ז על תלמיד אחד שהיה לומד בישיבה כל יום מחצות הלילה ואילך והיה אברך מיוחד אשר דרכו הייתה להיות תמיד ראשון ואחרון בביהמ"ד, פעם בעוברה בלילה ליד בית אשה אלמנה עשירה מאוד ראה ביתה פתוח ושכחו לסגור, פיתחו יצרו שיש לו הזדמנות לגנוב הון רב ולהעשיר מאחר והאשה ישנה לבדה עם אותה משרתת ואין איש עימהם, וכך עמד וחשב ולבסוף גבר יצרו ונכנס, וראה היכן התיבה עם דינרי הכסף מונחת כיבה את הנרות ופרץ את התיבה, כאשר שמעו הפריצה התעוררו האלמנה והמשרתת אך חששו על נפשם ולא דיברו מאומה כיון שמסתמא הגנב מזויין ומסוכן. והנה אותו תלמיד לאחר שפרץ התיבה עמד וחשב הרי כל הזמן למדנו הראש ישיבה מאמר התנא שאין אדם נוגע במוכן לחבירו כמלא נימה וא"כ מדוע אגנוב הרי אם מגיע לי אקבל בדרך מותרת ואם לא מה יעזור שאקח, ולבסוף החליט לא לקחת כלום ויצא והלך לישיבה כדרכו. למחרת האשה קמה והלכה לבדוק התיבה והנה לא נחסר דבר והיה לפלא ונס בעיניהם. ועקב זה החליטה האלמנה להינשא כדי שלא תהיה לבד ותפחד תמיד, הלכה לראש הישיבה וסיפרה לו על עושרה ורצונה להתחתן, ובאותו זמן כבר הלכו התלמידים מלבד התלמיד הנ"ל אשר דרכו לצאת אחרון, והציע אותו הראש ישיבה כחתן. והסכימו בניהם ונישאו ועי"ז קיבל כל העושר, ואז אמר כמה נכונים דברי חז"ל שמאחר ומגיע לו קיבלם בהיתר ולא באיסור.

מוסר השכל:

עלה בידנו ללמוד מפרשתנו עד כמה האדם צריך להיות זהיר לא ליפול ברשת יצרו לפתותו כיצד להרבות את הונו וממונו שלא ביושר כי לא רק שאין ברכה בממון כזה אלא הרבה יותר מזה כי הוא מביא על עצמו יסורים בגופו ובבני ביתו במקום בממון שאינו שלו, ואין ספק שאם לאדם הייתה הבחירה לענישה בגופו או בממונו היה מעדיף את הנזק בממונו כי כל אשר יש לאדם יתן בעד נפשו, ואם כן כיצד האדם לא חושב על בוראו שמנהיג העולם ואינו הפקר ומתנהל שלא ביושר וחושב שרק בחוכמתו יגיע למטרתו, הרי הכל תלוי בחסדי השי"ת והוא משפיל גאים עדי ארץ ומגביה שפלים עד מרום ואין צורך לאדם לעזור לדחוף את הרכבתו, ומספיק שהאדם עושה את ההשתדלות ביושר ובאמונה ואם נגזר עליו עושר הרי גם יעסוק בעפר יהפך לזהב ואם ההיפך גם יעסוק בזהב יהיה לעפר, כן הוא הדבר בכל נושא ונושא בחיים מה שקצוב לאדם את זה יקבל הן ממון כבוד ובריאות וכדו' ולכן כל אשר אדם עמל ויגע בשקר להשיג את המטרה הרי עמלו הוא לריק שהפחת ברשותו להזיקו ולהשמידו, אבל כאשר הקב"ה נותן הרי מתקיים בידו. ולכן ישא תפילה לבורא עולם שהכלשלו שיתן לו עושר וברכה והצלחה במעשה ידיו, ואם אינו מצליח ידע כי הדבר נעשה בכדי לעוררו בתשובה.

החותם בברכת שבת שלום ומבורך

בידידות ואהבה מרדכי מלכא